

ISSN 2738-0343

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 10
2020.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 130.000 прописа и преко пола милиона скенираних страна службених гласила, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић, орг.пријема и евиденције захтева корисника

Сарадници: Гордана Јуришић, документалиста
Смиљана Павков, документалиста
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Лепосава Милановић, оператер припреме података
Радмила Тубин-Михајловић, орг.пријема и евиденције захтева корисника
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података

Лектор: Смиља Богдановић
Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и
Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед старих публикација
- 4.** Преглед нових књига
- 5.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о додели одликовања, Ордена Републике Србије на ленти, за изузетне заслуге у развијању и учвршћивању мирољубиве сарадње и пријатељских односа између Републике Србије и Кнежевине Монако, Његовом светлом величанству, кнезу Алберту II од Монака, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Молдавији, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Букурешту, Бранка Бранковића, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Молдавији, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Букурешту, Стефана Томашевића, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Никарагви, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Сијудад Мексику, Горана Мешића, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Никарагви, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Сијудад Мексику, Татјане Цонић, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Закон о министарствима, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Одлука о отпочињању поступка предлагања кандидата за изборне чланове Државног већа тужилаца из реда јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Службени гласник Републике Србије бр. 119/2020

Одлука о предлогу кандидата за председника Владе Републике Србије, Ане Брнабић, Службени гласник Републике Србије бр. 121/2020

Одлука о отпочињању поступка предлагања кандидата за изборне чланове Високог савета судства из редова судија, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Одлука о изборним радњама и роковима за спровођење поступка предлагања кандидата за изборне чланове Високог савета судства из реда судија, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Одлука о измени Одлуке о образовању Радне групе за верификацију јединственог бирачког списка, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Одлука о избору председника Народне скупштине, Ивице Дачића, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Одлука о броју и избору потпредседника Народне скупштине, Муамера Зукорлића, Марије Јевђић, Елвире Ковач, Стефана Кркобабића, др Владимира Орлића и Радована Тврдишића, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Одлука о именовану генералног секретара Народне скупштине, Вељка Одаловића, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Одлука о избору чланова и заменика чланова одбора Народне скупштине Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Одлука о именовану заменика генералног секретара Народне скупштине Републике Србије, Срђана Смиљанића и Бранка Маринковића, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Одлука председника Владе Ане Брнабић, којом се председник Владе овлашћује да врши овлашћења министра спољних послова од 22. октобра 2020. године до избора новог министра спољних послова, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Одлука о избору Владе: Ана Брнабић, председница Владе, Бранко Ружић, први потпредседник Владе и министар просвете, науке и технолошког развоја, Бранислав Недимовић, потпредседник Владе и министар пољопривреде, шумарства и водопривреде, проф. др Зорана Михајловић, потпредседница Владе и министарка рударства и енергетике, Небојша Стефановић, потпредседник Владе и министар одбране, Маја Гојковић, потпредседница Владе и министарка културе и информисања, Синиша Мали, министар финансија, Анђелка Атанасковић, министарка привреде, Ирена Вујовић, министарка заштите животне средине, Томислав Момировић, министар грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Татјана Матић, министарка трговине, туризма и телекомуникација, Маја Поповић, министарка правде, Марија Обрадовић, министарка државне управе и локалне самоуправе, Гордана Чомић, министарка за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Александар Вулин, министар унутрашњих послова, Никола Селаковић, министар спољних послова, Јадранка Јоксимовић, министарка за европске интеграције, др Златибор Лончар, министар здравља, проф. др Дарија Кисић Тепавчевић, министарка за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Ратко Дмитровић, министар за бригу о породици и демографију, Вања Удовичић, министар омладине и спорта, Милан Кркобабић, министар за бригу о селу, Ненад Поповић, министар без портфеља и Новица Тончев, министар без портфеља, Службени гласник Републике Србије бр. 130/2020

Одлука о престанку функције генералног секретара председника Републике, Николи Селаковићу, Службени гласник Републике Србије бр. 130/2020

Одлука о именовану генералног секретара председника Републике, Сузана Пауновић, Службени гласник Републике Србије бр. 130/2020

Одлука о додели мандата народног посланика ради попуне упражњених посланичких места у Народној скупштини, Службени гласник Републике Србије бр. 130/2020

Упутство за спровођење поступка предлагања кандидата за изборне чланове Високог савета судства из реда судија, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о престанку рада на положају помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Александру Ребићу, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о престанку рада на положају помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Мирјани Радоњић, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о разрешењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Оливере Дурлевић, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Милана Крстића, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Ане Пантелић, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Александра Ребића, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Решење о постављењу генералног конзула Републике Србије у Минхену, Савезна Република Немачка, Божицара Вучуровића, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Решење о разрешењу генералног секретара Владе, Новака Нецића, Службени гласник Републике Србије бр. 131/2020

Решење о постављењу генералног секретара Владе, Новака Нецића, Службени гласник Републике Србије бр. 131/2020

Правила о раду бирачких одбора за спровођење поступка предлагања кандидата за изборне чланове Високог савета судства из реда судија, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о измени Уредбе о утврђивању Државног програма обнове инфраструктуре која је у надлежности јединице локалне самоуправе оштећене или порушене услед дејства поплава и града у мају и јуну 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Уредба о допуни Уредбе о утврђивању Државног програма обнове инфраструктуре оштећене или порушене услед дејства поплава и града у јуну 2019. године, која је у надлежности јединице локалне самоуправе, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Уредба о допуни Уредбе о утврђивању Државног програма обнове објеката јавне намене у јавној својини у области образовања, здравства и социјалне заштите, оштећених или порушених услед дејства поплава и града у јуну 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Уредба о изменама и допуни Уредбе о управљању ваздушним простором, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Уредба о обавезама субјеката система смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама у поступку израде Регистра ризика од катастрофа, начину израде Регистра ризика од катастрофа и уносу података, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Уредба о утврђивању елемената годишњег програма пословања за 2021. годину, односно трогодишњег програма пословања за период 2021–2023. године јавних предузећа и других облика организовања који обављају делатност од општег интереса, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Уредба о реализацији поступка наплате потраживања којима у име и за рачун Републике Србије и Аутономне Покрајине Војводине управља и располаже Агенција за осигурање депозита, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Уредба о изменама Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању лучког подручја луке у Новом Саду, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Уредба о условима и критеријумима усклађености државне помоћи кроз докапитализацију учесника на тржишту ради отклањања поремећаја у привреди проузрокованих епидемијом заразне болести COVID-19, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима и критеријумима усклађености државне помоћи ради отклањања озбиљног поремећаја у привреди проузрокованог епидемијом заразне болести COVID-19, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Уредба о измени Уредбе о условима и критеријумима усклађености државне помоћи ради отклањања штетних последица проурокованих епидемијом заразне болести COVID-19, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма финансијске подршке пољопривредним произвођачима кроз откуп тржишних вишкова товних јунади у отежаним економским условима услед пандемије COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Уредба о изменама Уредбе о непокретностима за репрезентативне потребе Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 129/2020

Одлука о допунама Одлуке о образовању Радне групе за припрему и организовање наградне игре, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Одлука о образовању Радне групе за праћење спровођења Програма подстицања запошљавања младих „Моја прва плата”, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Одлука о измени Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу одобравати финансијске зајмове нерезидентима и давати јемства и друга средства обезбеђења по кредитним пословима са иностранством и кредитним пословима између нерезидената, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Одлука о пуштању у оптицај кованог новца апоена од 1, 2 и 5 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Одлука о измени Одлуке о облику, садржини и начину коришћења образаца платних налога за извршење платних трансакција у динарима, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Одлука о изменама Одлуке о општим правилима за извршавање инстант трансфера одобрења, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Одлука о образовању Радне групе за израду нацрта аката неопходних за стварање правног оквира за реализацију пројекта – Картица погодности „За наше хероје”, Службени гласник Републике Србије бр. 129/2020

Одлука о додели средстава из буџета јединицама локалне самоуправе и градским општинама намењених за успостављање јединственог управног места, Службени гласник Републике Србије бр. 129/2020

Правилник о измени Правилника о додели пореског идентификационог броја правним лицима, предузетницима и другим субјектима за чију је регистрацију надлежна Агенција за привредне регистре, Службени гласник Републике Србије бр. 119/2020

Правилник о измени Правилника о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за изградњу и опремање објеката за унапређење примарне пољопривредне производње, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Правилник о измени Правилника о Листи оцењивача вина и висини надокнаде за рад оцењивача, Службени гласник Републике Србије бр. 121/2020

Правилник о техничком прегледу железничких возила, Службени гласник Републике Србије бр. 121/2020

Правилник о гранским стандардима из области железничког саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 121/2020

Правилник о допуни Правилника за грађевинске конструкције, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Правилник о геодетско-техничким нормативима, методама и начину рада у областима уређења земљишне територије комасацијом, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Правилник о врсти, висини и условима гаранције путовања, висини депозита у зависности од категорије лиценце, начину активирања, намени средстава, као и о другим условима које мора да испуни организатор путовања, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Правилник о измени Правилника о квалитету освежавајућих безалкохолних пића, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Правилник о заједничкој безбедносној методи за праћење ефикасности управљања безбедношћу у току експлоатације и одржавања железничког система, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Правилник о изменама и допунама Правилника о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларација и других образаца у царинском поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о изменама Правилника о максималним концентрацијама одређених контаминената у храни, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о елементима интегралног управљања штетним организмима, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о безбедносним седиштима, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о уновчавању имовине финансијских институција у стечају или ликвидацији, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о техничким условима за кућне сандучиће, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о обавезама оператора услуга са додатом вредношћу, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Правилник о условима за израду пројекта побољшања квалитета обрадивог пољопривредног земљишта, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Правилник о квалитету производа од воћа и поврћа, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Правилник о измени и допуни Правилника о возачким дозволама, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Правилник о утврђивању Плана расподеле радио-фреквенција у радио-фреквенцијском опсегу 2500–2690 МHz, Службени гласник Републике Србије бр. 129/2020

Правилник о утврђивању Плана расподеле радио-фреквенција у радио-фреквенцијском опсегу 3400–3800 МHz, Службени гласник Републике Србије бр. 129/2020

Правилник о означавању железничких возила и возова, Службени гласник Републике Србије бр. 130/2020

Наредба о времену отворености аеродрома за одвијање ваздушног саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Наредба о одређивању условно забрањених зона IY R10 Увац, LY R11 Трешњица и LY R12 Милешевка, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Наредба о измени Наредбе о времену отворености аеродрома за одвијање ваздушног саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 131/2020

Решење о утврђивању превода Међународних стандарда финансијског извештавања (МСФИ), Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Исправка Решења о утврђивању превода Међународних стандарда финансијског извештавања (МСФИ), Службени гласник Републике Србије бр. 125/2020

Службени лист Града Београда

Исправка Одлуке о локалним административним таксама, Службени лист Града Београда бр. 108/2020

Друге измене и допуне Програма уређивања и доделе грађевинског земљишта за 2020. годину, Службени лист Града Београда бр. 111/2020

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о изменама и допунама Уредбе о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести COVID-19, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Уредба о измени Уредбе о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести COVID-19, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Уредба о допуни Уредбе о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести COVID-19, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Одлука о изменама и допунама Одлуке о највишим ценама лекова за употребу у хуманој медицини чији је режим издавања на рецепт, Службени гласник Републике Србије бр. 122/2020

Правилник о изменама и допунама Правилника о организацији и раду лекарских комисија, Службени гласник Републике Србије бр. 121/2020

Правилник о допуни Правилника о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга за 2020. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Правилник о допуни Правилника о номенклатури лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Решење о утврђивању обрачунског износа просечне годишње зараде за осигуранике који остварују право у септембру 2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Решење о номиналним износима новчане социјалне помоћи, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

Решење о утврђивању обрачунског износа просечне годишње зараде за осигуранике који остварују право у октобру 2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 13/2020

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о оснивању Образовно-научноистраживачког центра „Милутин Миланковић”, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Одлука о оснивању Образовно-научног центра „Пештер”, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Решења о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 120/2020

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о додели студентских стипендија, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 55/2020

Службени лист Града Београда

Одлука о подизању споменика Бранку Пешићу, Службени лист Града Београда бр. 110/2020

Одлука о подизању споменика Влади Илићу, Службени лист Града Београда бр. 110/2020

Одлука о подизању споменика Милошу Савчићу, Службени лист Града Београда бр. 110/2020

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за септембар 2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 123/2020

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за август 2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 128/2020

Усклађени највиши износи локалне комуналне таксе за држање моторних друмских и прикључних возила, осим пољопривредних возила и машина, Службени гласник Републике Србије бр. 126/2020

2

**СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ,
СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ
БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2020. ГОДИНИ**

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИЛУСТРОВАНА ПОЛИТИКА
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	НИН
10.	ПЕЧАТ
11.	ПОЛИТИКА
12.	СРПСКИ ТЕЛЕГРАФ

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	КОРАЦИ: часопис за књижевност, уметност и културу
2.	ЛИПАР: часопис за књижевност, језик, уметност и културу
3.	РС PRESS
4.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
2.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
3.	БИЛТЕН МИНИСТАРСТВА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
4.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
5.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
6.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
7.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посредни књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавшавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

1. Јеврем Герасимовић: Старо српско право, Београд, 1925.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

ЈЕВРЕМ ГЕРАСИМОВИЋ

СТАРО
СРПСКО ПРАВО

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАЈКОВИЋА И ЂУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ

ДРУГИ ДЕО

Н А Р О Д

Из до сада реченога може се већ закључити да у старој српској држави није било само више врста поданика него и да између њих није свакада било јасне разлике. Као што је било разних облика некретне својине између којих разлике нису биле тако јасно оцртане, као што је било — што ће се видети у трећем делу — разних власти и чиновника чије се надлежности нису свакада јасно разликовале, тако је било и сталежа у старој српској држави који су се у много које чему додиривали, како у погледу свога имања тако и у питањима својих права и дужности.

О образовању и постепеном разилажењу тих разних сталежа нема помена, али би ипак било најтачније мишљење да су стварни моменти, економска, а раније и физичка, доцније и умна, снага играли најважнију улогу не само зато што епоха о којој говоримо припада Средњем Веку, већ зато што су они и данас, у ери демократије, у пуној снази, иако их је, услед много које чега лажног у томе режиму, већ теже распознати.

У сваком случају може се рећи да властела, махом сродници династије, води порекло, и да се је и доцније рекрутовала, од војсковођа и од обласних управника, док отроци воде порекло од ратних заробљеника и извесних кажњеника. Овај последњи сталеж, иако најмалобројнији, био је готово најпроменљивији, јер се с једне стране стално принављао, а с друге смањивао преласком у себарски сталеж. Себри, слободни људи, меропси и пастири, стара неутрална класа, која је претрпела неку врсту деминуција свога грађанског па и поданичког положаја чисто пасивним путем и то услед тога што су се више класе уздизале на свим пољима културног живота све више, док су они, и данас познатом а не признатом монументалном инерцијом велике масе народа, остајали, благодарјећи своме свеопштем беспосличењу и својој непредузимљивости, на истом месту, лењо и отпорно се вукући за носиоцима културе и невољно следујући еволуцији економског и умног живота, заостајући за њима за читава поколења, те су тако од поданика државе постали поданици властеле, као што су и данас ти исти себри огроман баласт у свима земљама, сада названи помпезно сувереним народом, не више поданици државе него напредних, радених, умних, класа али истовремено и вештијих појединаца. Ипак су средњевековни себри, благодарјећи либералном правном духу, данашњем хуманизму и социјал-политици, и здравој памети ондашњих „капиталиста“, били потпуно правно заштићени грађани, а то су били само у колико су престављали какву економску вредност и у мери њене величине.

ПОДЕЛА.

Са гледишта поданства сви се становници деле на *српске поданике* и на *сйранце*: први су прави грађани, активни и пасивни, док се странци могу сматрати као нека врста привилегисаних грађана који готово и немају никаквих дужности сем једног малог броја у општем интересу, а томе насупрот уживију велики број повластица. По већ наведеном примеру по коме странци у Новом Брду тек када имају своје баштине морају испуњавати све дужности које и остали грађани, изгледа да се ондашње поданство стицало својном земље, која је собом повлачила обавезу на данке и работе. Највећи број странаца чинили су Дубровчани и други трговци и занатлије, рудари, итд. Грке и оно нешто Бугара не треба сматрати за странце; међу њима је било чак и велике властеле која је заузимала разне положаје у државној служби, како се то већ и из самога Законика види. Између та два народа, Грка и Срба, на државној области није постојала никаква разлика, а значајна су прелазна наређења из чл. 124 у вези донекле и са осталим местима у Законнику (чл. 39 и 173) по којима територијална проширења државна не мењају ниуколико стечена права, изгледа само имовинска, приновљених поданика.

Закони и хрисовуљи разликују још две врсте становника били они странци или домороци: то су *йравославни* и *иноверци*, већином католици. Ова разлика нема толиког утицаја на њихове економско-финансиске односе према држави или вишим власницима, колико има значаја по личне односе и уређење њихових верско-црквених прилика, цркве самих тих иновераца. А не треба заборавити да је њих било доста, јер је велики део поморских земаља био све готово сам иноверац.

При описивању права и дужности разних сталежа нећу водити рачуна о малим разликама које су постојале у самом једном сталежу, тако да ћу се задржати на оној подели каква се даде извести из самога Законика. Он истина само на једном месту помиње сталеже, у чл. 152 о пороти, где каже говорећи о њеном саставу: „... да су велијим властелом велији властеле, а средњим људем противу их дружина, а себрдијем их дружина...“, али се из многих чланова види да Законик и остали законски текстови воде рачуна и разликују пет врста поданика: робове или *ошроке*; слободне људе или *себре*, који могу бити *меройси*, *йасйири*, *мајсйори* и *сокалници* према своме претежном занимању; *власйелу*, *вишу* и *нижу*; *више*

свешћенство, и, најзад, владоца и његову породицу. Како је робова било мало, па и то мало не у оном старом римском смислу, а како се из истог разлога и владалац може занемарити; то се може рећи да је у старој српској држави било *шири сџалежа: слободних људи, власћеле и свешћенства,* премда је и ово последње било малобројно у колико сталеж, те се и оно може занемарити, пошто се може изједначити или са властелом или (његови нижи редови) са себрима, те бисмо тако имали на једној страни *себре,* а на другој *власћелу,* на једној страни *снагу* која ради, на другој *ум* који управља.

Како је властела престављала један активни сталеж, то су владоци; током времена, потпомагали развијање једног пасивног сталежа, вишег свешћенства, као противтег властели у јавном животу, уступајући му један део своје јавне власти, и то чак и у већем степену но и самој властели што је то било признато.

Слободни људи нису образовали један једноставан сталеж: њихов различити економски положај и њихова различита привредна претежна занимања поделила су их на три групе, на меропхе или земљораднике, на пастире или влахе, то јест сточаре, и на мајсторе и сокалнике и раднике или слуге, тако да су се и њихова права и дужности управљали у многome по њиховом занимању. Овим трима класама слободног сталежа треба додати и свешћенике, обичне сеоске попове, јер они не стоје много изнад себара, а сувише су далеко испод властеле и вишег свешћенства.

По самоме Законику властела се деле на велику и на малу, на властелу и властеличиће, али се не може рећи каква је стварна разлика између њих постојала, сем веће правне заштите. Властела су сталеж који је стајао између владоца то јест државе, и слободних људи, и гледао да свој положај ојача и поправи тиме што ће слободне људе јаче себи подвргнути, а владалац се старао да га у томе спречи тиме што ће побољшати положај себара пружајући им довољно правне заштите против самовоље властеле, проширујући надлежност државних органа и сужавајући надлежност властеле у администрацији и у судству. Таквим јачањем споља слободних људи властела је донекле постајала слабија.

После властеле као сталеж који је имао више права но дужности, који је готово и једино и познат био по својим правима и повластицама, долази више свешћенство, заједно са вишим калуђерским редом. За тај свој виши и повлашћенији положај оно има да благодари поглавито своме социјално-политичком задатку, а донекле и тежњи владоачевој да насупрот властели истави један сталеж себи одан, сталеж који би имао видна учешћа у државним пословима. Оно је било заиста створено, за разлику од властеле која се сама собом стварала.

О владоцу и о његовој породици овде ће бити речи само колико и они престављају извесну класу грађана; о владоцу као поданику и поглавару државе.

О Т Р О Ц И

Најнижу класу становника у држави образовали су отроци, робови, људи који су у мало ком смислу били слободни. Они су имали најмање права а изгледа да нису имали имања па зато нису ни имали каквих унапред одређених дужности у погледу кулука, већ су њихови господари располагали њиховом радном снагом употребљавајући их за разне послове. По самом гласу Законика отроци се равнају са земљом, јер чл. 44 каже: „И отроке што имају властеле, да им су у баштину, и њих деце у баштину вечну, на отрок у прикије да се не даје никада“. Њихово је право својине потпуно, а ограничено једино у погледу располагања тиме што их у мираз не могу давати. Ово право својине садржи у себи и право ослобођења по чл. 46: „... такмо што ће властелин простити, а или му жена, а или син, то-зи да јест слободно, а ино ништо.“ Овај је пропис могао истовремено да послужи и као доказ да превођени зборници нису баш имали праву законску снагу; у изводу закона Јустинијанових и Константинових¹⁾ налазимо један супротан пропис, по коме изгледа да су отроци само привремени робови, јер он даје право отроку, ако је богат, да властелину измири куповну цену и тако постане слободан; ако ли пак није богат има три године да ради код свога господара после чега опет постаје слободан²⁾. Истина овај пропис може се односити и на ратне заробљенике. Разуме се по себи да властелин није смео убити отроке.

Како једно лице постаје отрок не зна се тачно, али је вероватно да томе лежи узрока у каквом економском или кривичном разлогу, ако не и у војничком. У доба Стевана Првовенчаног могао је човек за казну допасти таквог ropства; по једном његовом хрисууљу муж има право жену која га је напустила, пошто буде кажњена, да задржи или да прода коме хоће. Изгледа као да су и ратни заробљеници, када нису били размењивани, остајали код владоца који их је делио својим војсковођама³⁾.

Отроштво и баштина се искључују, али отроци ипак могу обрађивати земљу и уживати је и на други начин. Чл. 67 каже да отроци и меропси када у једном селу живе све данке подједнако од главе плаћају, а работе како работају

¹⁾ Српски Летопис I, 1959, стр. 6.

²⁾ Исти пропис и у скраћеном Синтагмату.

³⁾ Шафарик о. с. стр. 8.

тако и земљу да држе. Они су вероватно земљу обрађивали као наполичари.

По једном од три типика изгледа да је манастирима било забрањено да држе отроке, али је он, судећи по хрисовуљима, остао без примене, иако се и сам Законик изражава као да отроке једино властела могу имати. У изворима на много места видимо да владоци и друга лица манастирима поклањају отроке. У светостеванском хрисовуљу наређује се да меропси, отроци и попови подједнако раде у виноградума. У дечанском хрисовуљу¹⁾ отроци се третирају као слуге које врше разне послове у манастиру као покућари игуманови, па чак и као нека врста надзорника: они чак добијају и путни трошак када као коњушари прате игумана.

Из већ реченога види се да положај отрока није био нимало бесправан. По чл. 102 отроци су подвргнути судској надлежности свога господара за своје међусобне спорове и за мање кривице, а за остале иду пред државног судију, као и остали себри, мерописи и пастири. Чл. 72 забрањује властеоским отроцима да долазе на двор владаочев ради подношења жалби и молби.

Из разних хрисовуља, међутим, види се да су отроци на манастирским имањима имали некада завидне положаје у управи па чак и у судству, те ће отроци бити понајпре нека врста бескућника.

СЕБРИ.

Опште име за слободне људе за разлику од властеле било је *себри*, *себар*, или како се на једноме месту и сам Законик изражава *себрдија*. Тим се општим именом обухватају све класе овог најмногобројнијег сталежа у старој српској држави. Себри су, међутим, били и најзначајнији сталеж не само у привредном и финансијском погледу већ и у погледу самог сталешког система. Они престављају средину изнад које су се уздигли повлашћени сталежи, средину у којој се налазе свакојакe ненапредне класе, средину испод које су остали пали. Њихови односи према држави, властели, манастирима и јесте управо оно што се назива повлашћени положај виших сталежа. Према господару земље, према њеном вишем власнику, држави, властели и манастирима, они јесу били стварно слабији, али су њима били правно потпуно једнаки. Последице њихове економске потчињености огледају се у њиховој обавези да работају разноврсне работе и да дају данке тим вишим власницима њихове земље; али не треба заборавити да је овај однос био исто тако добрим делом и последица јавно-правног положаја тих виших сопственика, положаја скопчаног са извесним дужностима, са отправљањем

¹⁾ Дечанске хрисовуље, стр. 61—62.

извесних државних послова. Последице правне равноправности делом смо већ видели, а делом ће о њима доцније бити речи: ако је ипак постојала извесна разлика у самом судском поступку и у казнама између себара и виших сталежа, то није зато што су себри стајали испод исвесног правног нивоа, већ зато што су се ти сталежи издигли изнад њега, а издигао их је пре њихов карактер органа државне власти но њихова економска снага.

Слободни људи нису образовали један једноставан сталеж; међу њима можемо, према њиховим одговарајућим односима према вишем власнику земље на којој су они настањени и коју обрађују, а и према самом њиховом претежном привредном занимању, да разликујемо три класе. Једни су били сељаци претежно земљорадници у ужем смислу, онда звани *меројси*; други су били, такође сељаци, али претежно сточари, названи *џасџири*, или *власи*; трећи су били по месту становања сељаци и варошани, а по занимању претежно занатлије и радници и називали су се општим именом *мајстори*, а извесни међу њима *сокалници*; овим трима класама ја сам додао и четврту и у њу сам ставио *џошове*, јер не налазим никакве битне разлике између њих и осталих себара. Свима овима треба додати још и раднике, надничаре, и слободне друге људе који нису имали никаквог имања које су обделавали, те и нису никакве десетке никоме дуговали, већ једино извесне работе надничарске природе у име порезе.

Најмногобројнији међу њима били су меропси, или партици као што их негда извори називају; за њима долазе пастири, па мајстори и најзад попови. Природно је да се о меропсима највише зна, јер их је највише и било а најважнија су класа овога сталежа. О мајсторима се мање зна, јер је то била изгледа класа у стварању, а о правим слободним људима, класи из које је у другим државама много доцније изишла буржоазија, за што код нас није било довољно времена, понајмање. Изгледа да у себре треба рачунати још и једну пету класу, економски веома важну, али о њима нема правних извора готово никаквих, да бисмо могли знати о њима као сталежу што више а то су били трговци.

Меропси.

При описивању разних облика некретне својине приметио сам да се главни односи између обделавача и господара земље састоје у обавезама ових последњих. Оне нису биле свакада исте а мењале су се из два основа. Оне су прво зависиле од сталежа коме припада сам тај виши власник земље, а који је могао бити црква, манастир, властелин или држава односно владалац; друго од претежне гране привредног занимања самих обвезника, тако да су они који су се претежно

бавили каквом специјалном граном привреде, која је често могла бити и једна једина, од данака и работа опште природе бивали ослобађани у извесној мери. Законик не одређује те специјалне работе и данке, већ садржи само извесне опште одредбе по којима се ти односи регулишу. Тако он у чл. 139 забрањује властели, господарима меропаха, да траже од њих што преко онога што је у Законнику записано: „разве што јест царство ми записало у Законице, то-зи да му работа и дава“, иначе је меропах властан да се суди са својим господарем, а Законик му обезбеђује поред-непристрасности судства још и извршење пресуде ако она испадне на његову корист а против господара му, па га чак и штити од евентуалне освете господарева. Да су меропси покушавали да се извуку од својих обавеза, разумљиво је, па је зато и Законик у своме чл. 67 ставио у изглед таквим меропсима да изгубе своје имање, а чланом 70 хоће да се спречи једна друга злоупотреба меропашка: како се кулучило по кућама, то јест по ужим породицама, то се више кућа, везаних сродством ближим или даљим, удруживало у једну задружну фиктивну кућу, а то законик забрањује и оглашује за обвезника сваког оног који је одељен хлебом и имањем.

Када бисмо имали сачуване све изворе тада бисмо морали разликовати ове разне врсте меропаха: властелинске, понијарске, државне, владалачке, манастирске и у неким случајевима и црквене; међутим поготово се њихови односи према господару земље знају најбоље само за манастирске меропхе.

Властелински меропси. Ако чл. 68 проширимо и на ове меропхе онда видимо да су они дуговали властелину ове работе: недељно два дана су радили оне послове које им он сам одреди; годишње један дан су радили на сену, а један дан у винограду: ако властелин нема винограда онда тај дан раде какав други посао. Кошење је бивало мобом, али се, разуме се, сви меропси нису исти дан позивали на рад, јер је то сено требало и купити и денути. Исто је тако и рад у винограду вршио се више пута преко године а радили су га свакада други меропси. Иначе и ови меропси плаћају своме властелину доходак царски из чл. 198, и иду у војску.

Државни меропси. Између државних и владалачких меропаха не налазимо тако велике разлике, вероватно зато што их је владалац имао у малом броју, јер и није био толико власник великих имања, области, села или жупа, колико комплекса на којима су радили државни меропси. Положај њихов и њихове обавезе личне могу се изнаћи из разних хрисовуља, који одређују односе између меропаха и манастира. Од њих су понајбољи већ помињани хрисовуљи манастиру св. Арханђела Михаила и Гаврила, дечанском манастиру, светостевански хрисовуљ и један хрисовуљ деспота Јована¹⁾. Из првога би из-

¹⁾ Гласник XXIV, стр 252.

лазило да су државни меропси, меропси на имањима која још не припадају ни једном вишем власнику, дуговали ове работе: *орање, копање, жетву, вршај*, затим *неговање паса и сокола, понос*, по гласу последњег и *рад у винограду и кошење*. У чешће навођеном хрисовуљу митрополиту Јакову налазимо још и *жир*, то јест чување и жирење свиња. У хрисовуљима XIII века ређе сретамо орање и жетву. Неговање паса, коња, сокола изгледа да је била двојака дужност: једном су то били псари, коњушари и соколари који су се једино тиме и бавили, други пут сви меропси овим коњушарима, соколарима и псарима, при њиховом путовању, пружају извесне данке и работе, по моћи разне.

Работе се све деле на *велике и мале*, али се не зна које су једне, а које друге. Под Милутином се помињу ове работе: позоб, коњух, писац, геракар, храњење паса, комот, митата, кошарштина, пис, димнина, колоберштина, приселица, итд. Из доба издања Законика, у св. арханђеловском хрисовуљу стоји: И да не работају ниједне работе цареве: ни орања, ни копања, ни жетве, ни вршидбе, ни ђеракара, ни псара, ни поноса, ни намета, ни провода, само да сnose у град-приход царев. На једном другом месту: изоб, псар, поклисар, провод, приселица, кефалија, прахтор, седиште силног, јастребар, димнина, глобар, десетак овчи, пчелињи и свињски. Из ових се примера види да је у главном било три врсте работа држави: једне су чисто пољопривредни радови, друге су помагање владаочевим службеницима, треће су извесне престације држ. чиновницима. Ове последње постоје свугде, а прве две се међу собом донекле искључују и допуњују. Даље, једне работе дугују меропси као становници жупе, друге као жители села, треће као власници имања, о чем је већ било говора.

Манастирски меропси. Ови су нам најпознатији, јер се њихове обавезе при поклањању манастирима мењају у приличној мери па се зато и тачно у хрисовуљима описују. Ту се работе више не спомињу по имену, него по мери тачно прописују. И ти су меропси као и властелински ослобођени свих дужности према држави и то у већој чак мери, јер они не плаћају соћ нити служе војску, сем случаја да је соћ уступљен манастиру. Има од овога истина и изузетака, али њих срећемо или код незнатних манастира или само у извесна времена. Најважније работе које су свагда манастирски меропси радили биле су: *орање, жетва, кошење* и веома често али не свакада и *рад у винограду*. Поред тих специјалних радова постојала је и општа обавеза дводневног кулучења у недељи која се, истина, свакад не помиње. Код извесних манастира и код извесних њихових меропаха налазимо и специјалне работе, и о њима ће тек доцније бити говора.

Орање је била работа која није одређивана временом трајања већ површином која има да се обради. Та површина коју је свака кућа морала да пооре била је променљива:

једном је износила 8¹⁾, други пут само 6²⁾ мата, а сама та мера мат и није била мера за површину, већ ју је само посредно означавала тиме што је престављала површину са које се може добити један мат, један кабао, то јест око четврт товара пшенице. По Успенском мат је означавао простор који се може засејати са 40 литара пшенице, те би тако један мат простора износио око данашњих 10-15 ари, ако рачунамо да ондашње пшенице иде 20-25 кила у 40 литара, и да се мање пшенице бацало на хектар. Новаковић упоређује мат са шником, који би мерио 12.50 кила, те би мат износио још мање. Врста жита била је такође одређивана; једном се прописује да се има орати и сејати по два дана (мера временом одређена) за овас, за просо и за пшеницу; на другом месту прописује се да се оре за пшеницу 3 дана у јесен а два у пролеће, за раж три каба и то у пролеће. У манастиру Бањској пред крај Милутинове владе, меропси су орали за озиму пшеницу три мата; за јару два, за просо три; у Дечанима под Дечанским меропси ору: пшенице, овса и проса по два мата; у Арханђеловом манастиру из доба Цара Душана недељно раде два дана што им игуман каже. У сва три случаја још и мобом у јесен ору један плуг.

Сејање се изгледа подразумева само по себи, јер се изрично нигде не спомиње него узгред уз орање.

Жетва је на неким местима крај работа ове врсте. И она је на више начина регулисана: или се прописује да меропси извесно време жњу па свршили тај посао или не, или се одређује да жњу оно што су орали и сејали. Под Владиславом³⁾ меропси који су по простору орали и сејали морали су пшеницу три дана жети па је доцније три дана „чистити“, а тиме се мислило вероватно на вршај и на вејање. За тих шест дана меропси живе на рачун манастира. Исто је овако ова работа била регулисана и за меропхе св. стеванског манастира⁴⁾. У св. арханђеловском хрисовуљу било је прописано да меропси све оно што су орали и сејали имају да среде и готово манастиру да предаду⁵⁾. Сличан пример налази се и у Monumenta Serbica CDLXXXIX.

Кошење је било због развијеног сточарства и ондашње природе транспорта исто тако важно као и прве две работе. Многи су манастири имали и коња у великом броју. И кошење је било на разне начине регулисано: понекада, као под Владиславом, меропси су били дужни да косе докле год има траве на ливадама. Под Милутином морао је међу меропсима једног манастира сваки који косу може носити да иде један

1) Monumenta Serbica CDXXXIX.

2) Дечанске хрисовуље стр. 133; св. стевански хрисовуљ стр. 6.

3) Споменик III, стр. 7.

4) Споменик IV, стр. 6.

5) Гласник XV, стр. 305.

одређени дан у ливаде и да коси, затим се тако покошена трава имала средити у пластове, па пошто се просуши мало камарило се сено¹⁾. По св. арханђеловском хрисовуљу меропси косе онолико сена колико је манастиру потребно²⁾.

Рад у винограду био је тачно и опширно регулисан у манастиру Студеници, на чији се хрисовуљ и св. арханђеловски позива ради мере и врсте рада, одређујући само да сваки меропх има да ради у винограду. По дечанском хрисовуљу свака кућа обрађује један мат винограда. Меропси лавре Милутинове морали су са својим радом бити готови до Васкрса, иначе плаћају за казну једнога вола³⁾.

Иначе су меропси били обавезни да ове работе раба-тају само у своме селу или у непосредној близини. Чим је место рада било удаљено изгледа да су уживали извесне повластице, као што је то било предвиђено у св. стеванском манастиру за кошење: у случају да су ливаде биле далеко меропси су били дужни да из сваке куће пошаљу само по једног човека, али је тај морао бити готов за три дана⁴⁾.

Поред ових општих работа било је и других приличан број које су зависиле од нарочитог занимања сваког појединог меропха ако га је он имао, или од нарочитог положаја и врсте самих земаља које су обрађивали или себи или манастиру. Тако је под Владиславом једно село од све дужности имало само једну: да сече четинаре и један део грађе да предаје манастиру⁵⁾. Урош је обвезао неке меропхе да преко зиме три дана лове зечеве, а оне који имају превозних срестава да за Божић довозе у манастир дрва⁶⁾. Закон меропашки могао је бити измењен због нарочитих околности, као што је Душан урадио са једним поклоњеним селом: игуман је био посадио толико много винове лозе, да више није имао слободних радника на расположењу за рад у томе винограду, те је то село било ослобођено од свих осталих работа с тим да једино тај виноград обрађује⁷⁾. И краљ Милутин је био ослободио од свих работа једно село са великим маслињацима како би и даље само маслињаче гајили и одговарајуће дажбине манастиру давали. Други су опет били ослобођени сваке работе, да би се посветили једино уљаницима. Трећи су радили на трлењу лана; четврти опет претежно на сладу, т. ј. спре-мали пиће слично данашњем пиву.

¹⁾ Споменик IV стр. 6.

²⁾ Гласник XV, стр. 305.

³⁾ Споменик IV, стр. 6.

⁴⁾ Ibidem стр. 6.

⁵⁾ Споменик III, стр. 7.

⁶⁾ Monumenta Serbica CDLXXXIX.

⁷⁾ Гласник XV, стр. 277.

Власи.

Да су заиста работе зависиле од привредног занимања работника, види се лепо на власима пастирима, који у томе погледу престављају велику супротност меропсима. Они нису били вични пољским радовима те су од њих били ослобођени. Као сточари располагали су са много стоке и сточних производа те су понајчешће били дужни давати *понос*, који се састојао у сваковрсном преносу и превозу, а били су још и обавезни да *гаје стоку* свога господара, под чиме се разуме сваки рад око стоке и око прераде сточних производа.

Иако су сви писци стављали у један ред меропхе и влахе па тек изнад њих као један виши степен сокалнике, ипак је такво мишљење неосновано, јер у погледу данака и работа пастири стоје далёко изнад меропеха, премда су по степену своје образованости стајали далёко испод њих.

Влахе, пастире, сточаре не можемо поделити на зависне од виших господара земље, јер о властеоским готово и нема помена, државни и владаочеви спомињу се тек где-где; једино се детаљније регулише положај манастирских пастира, о којима ћемо једино и говорити.

Влаха, пастира, у старој српској држави било је двојких: настањених и ненастањених. Ненастањени власи били су искључиво сточари и кретали су се кадикад на велике даљине. То су већином они власи на које Законик мисли кад говори о бојевима (о потки), о травнини, о задржавању одмора или зимовања ради. Настањени власи већ се више приближују меропсима, и донекле учествују у пољопривредним работама.

Није сасвим сигурно да ли су и манастирски власи били као и меропси ослобођени свих осталих работа у корист државе, јер за то налазимо само један пример који може бити и некакав изузетак. Једним дечанским хрисовуљом ослобођени су власи поклоњени му од сваког поноса краљевству јер, како се ту каже, врло мало влаха поклоњено је па и они су сиромашни¹⁾.

Две главне работе пастира биле су *понос* и *гајење стоке*. Једино прва изгледа да је била права работа, јер се за њу није примала никаква награда, док су власи за други рад примали извесну награду.

Понос је обухватао пренос соли, пшенице, вина, дрва, млека и млечних производа, меса и тако даље. Количина је била одређена за извесне производе: тако су власи светостевански морали преносити куда им игуман нареди по товару вина, толико исто пшенице и по десет товара соли²⁾. Дечански власи били су обавезни да преносе „закониту со“; ако

¹⁾ Дечанске хрисовуље стр. 63.

²⁾ Споменик IV. стр. 9

више донесу могу вишак задржати, али и манастир има право да га откупи¹⁾. Па ипак има примера да су пастири и те једне работе били ослобађани²⁾.

Гајење сивоке била је друга работа влаха и то много важнија од прве. Понекада се у хрисовуљима одређују поименце села која гаје коње, која овце, која опет говеда³⁾. Од највећег значаја били су овчари који су се поред гајења оваца бавили још и споредним гранама са тиме у вези. За такав посао господар плаћа пастире. Та годишња плата звала се изгледа *белег* а износила је за св. стевански манастир два ждребета или десет перпера за пастире коњушаре. Хилендар је био плаћао раније својим коњушарима 12 ждребади годишње, вероватно укупно, те му је зато Милутин био поклонио много пастира, истина без права на белег, али и без дужности да дају манастиру понос⁴⁾. За тако предата стада пастири су материјално одговарали: за сваког изгубљеног коња плаћали су 30 перпера, за сваку кобилу по 20⁵⁾. И пастири овчари имали су свој белег који је износио од сто оваца овцу и јагње, поред тога имали су право и на месечину, која се годишње плаћала⁶⁾. По св. арханђеловском хрисовуљу власи добијају као и они у манастиру краља Милутина, као што у хрисовуљу стоји, и то 12 пшенице (вероватно кабала), 24 меха млечних производа (сваки је мех имао 120 литара), три четвртине товара соли, три говеђе коже и одела; за Васкрс још један перпер, а вина колико и калуђери. Ово је што су они укупно плаћани. — Иначе пастири од својих стада плаћају такође господару извесне данке. Тако се зна да су овчари плаћали за свако стадо од 50 оваца овцу с јагњетом и овцу са вуном, а преступне године још и коња или 30 перпера⁷⁾. Поред тога овчари манастира Св. Стевана плаћали су још и по две овче коже од сваког пастира⁸⁾.

Поред ових сталних работа било је и неких других или опште природе или специјалне. Тако су сви пастири морали на зимовницима правити кошаре, спремати сено, а једни који су имали и земаља морали су место одговарајућих меропашких работа косити три дана.⁹⁾

¹⁾ Дечанске хрисовуље стр. 63.

²⁾ Monumenta Serbica LXII.

³⁾ Дечанске Хрисовуље стр. 52.

⁴⁾ Mon. Serbica LXII.

⁵⁾ На истом месту.

⁶⁾ Гласник XV, стр. 308.

⁷⁾ Гласник XV, стр. 310. Исто и у Дечанима.

⁸⁾ Споменик IV, стр. 6.

⁹⁾ На истом месту.

Занатлије.

Под овим називом обухватам *мајсторе* и *сокалнике*. Шта управо значи реч *сокалник* није сасвим јасно. Мишљење Новаковића по коме би та теч означавала куvara или пекара у сваком је случају тачније од Даничићевог, који *сокалника* изједначује са *sosapanus*-ом, али се ни оно као тачно не може примити. Иако би нас извесна наведена места при филолошком тумачењу речи навела да то значење примимо као тачно, ипак има толико места у хрисовуљима из којих се пре може закључити да *сокалник* означава ако не занатлију уопште оно бар радника. Новаковић иде и даље и износи претпоставку да је може бити у старој српској држави постојао монопол печења хлеба, ослањајући се на нека места по којима у селима има по два, три *сокалника*, што би пре био доказ и против монопола и против таквог тумачења. У сваком случају је јасно да у *сокалнике* спадају и такви радници који имају неке везе са домазлуком у ширем смислу, а можда и са домаћом привредом. После Синтагмата и Градског Закона може се сматрати као утврђено да су *сокалници* били хлебари и куvari. О њиховом положају као једној класи себарског сталежа не може се ништа са сигурношћу рећи, не зато што нема података, већ зато што се извори противрече, а то ће бити из више наведеног разлога: тај се назив није био још усталио нити је добио своју тачно одређену садржину. Једном се *сокалници* изједначују са занатлијама а ови стављају у исти ред са отроцима, други пут са меропсима, понекада се стављају и изнад ових. Ја ћу о *сокалницима* и *мајсторима* говорити као о једној класи старог слободног сталежа, као о занатлијама.

Тврђење Грујића¹⁾ да је тачније мишљење Даничића и Миклошића, и то само на основи „сокнице“ бар није довољно доказано јер је далеко од „сокнице“ до „сокалнице“, која значи пећ, а прва би одговарала житници, амбару.

Код занатлија се најбоље види да су све оно што се држало за сталешке односе у ствари једино фискални односи. Као меропси и занатлије су биле обавезне да раде извесне пољске радове али је њихова мера била много мања. Тако су *сокалници* једног манастира из прве половине XII века били обавезни само по један и по мат сваке врсте жита да сеју и жњу²⁾, а они из манастира Св. Стевана два мата јесење, један пролетње и два мата проса.³⁾ *Сокалници* дечанског манастира обрађивали су само по један мат пшенице, овса и проса и винограда док су његови меропси радили по два мата од сваке врсте жита.⁴⁾ Овим прописима у хрисовуљима

¹⁾ У Гласнику Скопског Ученог Друштва, књ. I, св. 1, Скопље, 1925, у чланку Властелинство Св Ђорђа код Скопља.

²⁾ Споменик III, стр. 7.

³⁾ Споменик IV, стр. 6.

⁴⁾ Дечанске хрисовуље, стр. 6.

обично следују пописи мајстора (ковача, златара, седлара, кројача, клобучара итд.), којима се наређује да горе наведене работе у истој мери работају. Што се тиче сена и винограда, те работе подједнако дугују и меропси и занатлије сем специјалних ослобођења.

Довде се работе занатлаја и не разликују од работа меропаша, али као што је нарочито привредно занимање повлачило код ових последњих и нарочито работе, док их је од општих донекле ослобађало, тако је било и са занатлијама. У неким изворима видимо да на њима почивзју извесне преносне и гласничке дужности. Тако сокалници прате при путовању игумана и осталу браћу, а трошкови падају на терет манастира, док се о коњу сами сокалници старају¹⁾. Као власи, тако и сокалници у једном манастиру доносе, али у мањој мери, само по један товар вина и пшенице, одакле им игуман нареди²⁾; други пут је та работа била само у начелу одређена без ближе одређене мере³⁾. Мишљење да су сокалници само једна, можда ипак ближе неодређена, врста занатлија потврђују и следећа места: по једном сокалници су дужни помагати при зидању зграда и трпезарија⁴⁾, по другом раде одело и друге потребе за калуђере⁵⁾, а готово им се свакада одређује рад у мађупци, која је вероватно означавала домазлук у ширем смислу.

Као занатлије Законик и други споменици знају за: златаре, коваче, воденичаре, коларе, самарције, сараче, кројаче, клобучаре, платнаре, ткаче, цигљаре и многе друге чија су имена или неразумљива или се подразумевају под осталим мајсторима. (Споменици их баш зову мајсторима). Они воденичари који имају сопствене воденице морају за манастир правити воденичко камење па и саме воденице зидати⁶⁾: ковачи су једном били дужни давати манастиру 10 потковица⁷⁾, други пут 40, вероватно годишње⁸⁾; на једном другом месту ћурчије су давале годишње по три лисичије коже.

Ово су до сада биле дажбине и работе које су занатлије дуговале својим господарима, али су и они били обавезни и на остале државне работе, судећи бар по томе што на једном месту нису били ослобођени приселице (истина пред крај прве поле XII-в), а у мало друкчијем облику и у почетку XIV, већ им се чак наређује, када дође краљ или властелин, да и сокалници као и меропси морају свој део платити⁹⁾. Да ли је ово важило и за мајсторе, нема помена.

¹⁾ Споменик IV, стр. 6; Mon. Serbica LXII.

²⁾ Споменик IV, стр. 7.

³⁾ Споменик III, стр. 7.

⁴⁾ Ibidem.

⁵⁾ Споменик IV, стр. 6.

⁶⁾ Ibidem

⁷⁾ Гласник XV, стр. 302

⁸⁾ Ibidem, стр. 309.

⁹⁾ Споменик III, стр. 7.

Попови.

Изгледа да Законик хоће да разликује три врсте повова: потпуно слободне, зато што имају своје баштине; ослобођене попове и неслободне попове. Први су они који по чл. 31 („И попове баштини да си имају своју земљу у баштину и да су слободни . . .“) имају своје сопствене земље, и судећи по чл. 65 („ . . . Ако ли буде поп баштиник, да га нест вољан отгнати, такмо да јест слободан“) они су потпуно слободни и могли су се погађати код кога им је воља сопственика цркве да му је опслужују. Иначе оваква њихова баштина изгледа да није могла сасвим да се изједначи са меропашком, јер налазимо примера да се таква њихова имања тек са њиховим пристанком не толико истина поклањају колико стављају под заштиту манастира¹⁾. Ипак има необјашњивих места да се цела села некога попа поклањају манастиру, сем ако се под тим припадништвом не мисли да је то парохија тога попа. — Попови пак који немају своје баштине, а припадају каквоме властелину по цркви својој, имају право да од њега траже и добију три њиве законите и тада се могу сматрати као ослобођени, а за неслободне у личном погледу у толико што свога господара не смеју напуштати све док он према њима својим обавезама одговара. И они не дугују никоме никакве работе. — Трећу врсту попова образују они који поред свога имања или поред оне три њиве законите узму од свога господара још какве земље, јер за тај вишак ступају према њему у исти однос у коме стоје и остали моропси. Ти су попови неслободни у економском смислу јер због тих земаља дугују работе своме господару, који се у Законнику спомиње само као црква. А ови последњи су изгледа они попови који се највише у хрисувуљима помињу. Они раде у винограду као меропаш и отрок,²⁾ али се ослобађају кошења мобом³⁾. Оно што Законик укратко каже „ . . . ако ли веће узме, от те-зи земље да работа црквом та по закону“, то понављају опширније хрисувуљи⁴⁾ прописујући да такви попови раде разноврсне пољске работе, а латинске попове који на имању манастирском имају своје баштинске винограде ослобађају од свих работа наређујући им једино да дају извесну количину вина.

Попови, ма које врсте били, уживају вишу правну заштиту из чл. 95: „Кто опсује светитеља или калуђера или попа, да плати сто перпер; а кто се најде убив светитеља или калуђера или попа, да се та-зи убије и обеси“, док се иначе убиство кажњава или новчаном казном или мањом новчаном казном са делимичним сакаћењем.

¹⁾ Дечанске хрисувуље стр 130.

²⁾ Споменик IV, стр. 6.

³⁾ На истом месту.

⁴⁾ Гласник XV, стр. 287.

Иначе син попов који је изучио књиге наслеђује свога оца, а препоручује се у хрисувиљима да се попови узимају из поповских породица, као у дечанским и у св. стеванском хрисувиљу; остали по једном постају сокалници¹⁾, по другом хрисувиљу меропси.

*

Ове разне класе себарског, слободног сталежа биле су извесним прописима прилично одвојене једна од друге и донекле су биле искључиве. Ови се прописи односе на брак и на прелазе из једне класе у другу. По св. стеванском хрисувиљу, а и по дечанском, брак између меропаха и влаха био је забрањен и кажњавао се. По првome влахиња која се уда за Србина, прелази самим тим у класу меропаха, а по другој копији тог истог хрисувиља њен муж постаје келатор, вероватно слуга у калуђера. По другоме хрисувиљу изгледа да је тај брак уопште био немогућ, и да се жена морала враћат своме оцу док су муж и отац му постајали отроци, или им се имање узима, — текст је нејасан. На другом месту жен му постаје и сама меропкиња. Изгледа, међутим, да је и такав брак могао бити закључен са претходним одобрењем игумана, у коме случају муж опет постаје келатор. Брачно право у Синтагмату о овоме не води рачуна.

Да би се из једне класе у другу прешло, требало је вероватно какав стварни, материјални основ да постоји, какав привредни разлог, али се ипак хрисувиљи труде да и те случајеве детаљно регулишу и да такве прелазе отежају. Тако по гласу оба наведена хрисувиља један од синова мајстора остаје у кући и бави се истим занимањем, док остали синови постају сокалници или, ако набаве земље, меропси. И синови попова не могу постати попови ако нису за то испунили услове које црквена организација тражи; али они и као наследници његова имања не уживају очеве повластице већ то имање постаје меропашка баштина; једино онај који је свршио школе и који га као поп наслеђује, истовремено и имање са повластицама добија.

Као што се види ова су ограничења чисто економско-пореске природе, а не сталешке, класне.

Прелаз између собара у властелу изгледа да се понајвише вршио у од Грка присаједињеним областима преко пронијара, а у старим областима преко властеличића, који нису баш много изнад себара стајали; у сваком случају изгледа да је пресуднији био моменат војничког карактера, него привредног.

¹⁾ Зак. Споменици, стр. 620,

В Л А С Т Е Л А .

У колико један однос почива више на стварним, економским и физичким моментима, у толико мање налазимо правних прописа који га регулишу. Такав је донекле случај и са властелом, а још више са самим владоцем, нарочито у погледу њихових међусобних односа и односа њихових према слободноме сталежу. Властела су била вероватно најзатворенији сталеж чији су чланови постајали једино наслеђем, где скоројевићи нису гледани радо. Али да слободним људима није био сасвим спречен прелазак у властеоски сталеж, може се већ и из тога закључити што нижа властела у извесном погледу не стоје баш тако високо над себрима; што је властела по пореклу била један војни и витешки ред; што је њихова главна функција у држави било обављање извесних државних послова, што је једна од главних њихових одлика била власништво независне и слободне баштине, а ове две атрибуције могао је владалац пренети и на истакнутије себре, а после свега, властела стоје, великим делом, и у сроству, ма како танком или ма како споредним линијама, са династијом или ма којом и ма кад владајућом кућом. О свему томе непосредних доказа нема: Законик се једини бави властелом; у хрисовуљима се они слабо помињу; остали извори пружају незнатне податке о властели.

У старој српској држави било је две врсте властеле: *велика властела* и *мала властела* или *властеличићи*. Њихове одговарајуће дужности према држави изгледа да су биле исте природе; њихова права и повластице у толико су се разликовала што су вероватно велика властела имала веће земље, веће команде у војсци, веће положаје у управи, па су услед тога и уживала већу правну заштиту и повлашћенији положај у кривичним стварима, док баш у томе последњем погледу властеличићи стоје далеко испод велике властеле, те, примера ради, могу чак и на бој бити осуђени.

Оно што властелу одликује од свих осталих сталежа у држави, то је њихов више мање јавно-правни положај. Поред лица приватнога права у свакоме властелину има и један државни чиновник, једно лице јавног права, један носилац државне власти, који има извесну функцију већег или мањег самосталног карактера, тако да су они од данашњег чиновника ипак одмакли иако се још нису били приближили органу државе власти.

Остали моменти који одликују властелу од осталих сталежа јесу: власништво апсолутне баштине са свима својим последицама; мање казне; учествовање у сабору; вршење судске власти у извесној мери и према извесним лицима.

У чл. 39 и 40 јасно је речено да властела једина могу имати апсолутну баштину, слободну и независну, док се у чл. 174 релативна баштина износи као знак себарског ста-

лежа. Каква су права и какве дужности за властелу из власништва такве баштине проистицали, то је већ речено на другим местима делимично.

Као баштиник властелин је двојако обавезан владоцу: у војном и фискалном погледу. Он одговара владоцу за главарину, соћ, а не његови меропси. О његовим војним обавезама говоре само два члана: 129 и 48. По првом њихова је главна дужност служба у војсци, која се састојала из команде над већим и мањим војним јединицама, које су образовали њихови себри, које су делом о своје трошку и оружали. Иако нема спомена да су властела као војсковође имали какве плате, ипак су и они и војници бивали награђивани нарочито за време срећних војних похода: плен се износио пред владоца и пред војводе који су га даље делили. Као знаци властеоске војне власти важили су вероватно његов коњ и оружје, који по чл. 48 по смрти властелиновој припадају владоцу.

По гласу Законика као да је једина властела могла имати отроке; у сваком случају они су једини имали право да их ослобођавају.

Бољи правни положај властеле огледа се још и у њиховим повластицама у кривичном поступку и у већој правној заштити, у строжијим казнама за кривична дела према њима учињеним, у блажијим казнама за дела која они учине. Тако се властелин на суд никада не сме позивати за по подне (чл. 56), а велики властелин се позива уопште на суд предајом саме тужбе, док се остали позивају позивом (чл. 62). Као сваки војник тако и властелин ужива одмор од три недеље по повратку дома са рата (чл. 61). Властела се редовно осуђују на новчане казне које су неколико пута веће но новчане казне за иста дела себара, а сем једног случаја никада казном сакаћења, која свакада готово и постиже себре, некада чак и поред новчане казне. Даље, једино властела може да почини извесне кривице, јер она једина и има извесну власт, чија злоупотреба бива кажњавана збацивањем са положаја, казна која се појачава некада и одузимањем имања или некој врстом губитка грађанске части у колико такав положај више никада не може заузимати.

Поред горе наведених обавеза и повластица, властела је имала и неких права, неких јавних дужности. Тако је властеоски сталез био учасник државних сабора, иако се не види да је имао велики утицај на ток послова, ма да је најмногобројнији у њему био. Даље, властелин је имао и правосудства над својим људима, не само над отроцима него и над себрима. О томе ће доцније бити више говора.

Поред самога Законика, о властели налазимо помена и у разним хрисовуљима, али су та места такве природе да су у опреци са битним обележјима властеоског сталеза. У св. арханђеловском хрисовуљу читамо да је владалац поклонио

манастиру једног властеличића са његовим дворовима, виноградима, њивама, воденицом итд; даље се наређује да властела морају косити, сејати, орати, пратити игумана, као и остали меропси. Каква су то властела била, не може се знати; вероватно каква кажњена властела, бивша властела, или таква која су се светског живота одрекла и ступила у калуђере, у ком последњем случају остаје отворено питање: како су сачували своје имање. Али ће пре бити да се ово односи на оне парцеле које су купили од себара.

ВИШЕ СВЕШТЕНСТВО.

Док је властеоски сталеж сам од себе постао и даље се више мање самостално развијао, дотле је свештенство, које му је у извесном погледу равно било, било створено са стране, и то од владоца, и од њега стално подржавано подаривањем свакојаких права и повластица поред великих материјалних поклона. Зато је сва власт свештенства изведена сем чисто црквене, док је властеоска власт била оригинарна, а тек у последње време деривативна. Када је свештенство узимало учешћа у сабору, то је зато што је сваки члан тог вишег свештенства био изрично овлашћен и позват у сабор: при оснивању сваког владалачког манастира игуману је свакада одређивано место у сабору; на једном месту стоји чак и да је свима члановима сабора из реда свештенства био одређен нарочити сто, што само подржава наше мишљење да је сабор био састављен из три разне врсте чланова. — Када су вршили судство у грађанским парницама и кривицама, надлежност чији је карактер сумњив, виши чиновни свештенства су то чинили као заступници владоца, као чиновници на које је он пренео судску власт, територијално и лично и стварно је ограничивши, док су властела вршила, истина у много мањем обиму, судску власт силом свога положаја у држави, на основи неког историског права.

Свештенство у ствари и није образовало неки нарочити сталеж, јер више свештенство није могло бројати никако више од 30—40 чланова, те у једном сталешком систему може бити и занемарено; јер су обични свештеници, који су били најмногбројнији, поред калуђера, били само једна класа слободног сталежа.

У високо свештенство рачунају се: патријарх (раније архиепископ), митрополити, епископи, игумани. Једино за ове чиновне налазимо у изворима помена о каквој вишој правној заштити, о каквим специјалним правима и повластицама.

Иако је ово више свештенство уживало јачу правну заштиту, ипак ни оно није стајало над правом, ни по својим црквеним прописима, канонима, нити, још мање, по постојећим државним законима и другим правним прописима.

У погледу данака и кулука, нарочито, у више свештенство може се рачунати и цео калуђерски ред, те они тако стоје над себрима јер нису кулучили, и над властелом јер нису служили у војсци ни ратовали.

В Л А Д А Л А Ц.

У владаоцу треба разликовати две личности: једну приватнога права а другу јавнога, али то при средњевековним правним појмовима није тако лако учинити, будући да његов положај није законом регулисан, иако он у својој правној делатности има врло много права и дужности једног државног чиновника и функције једног државног органа: као личност јавнога права он се идентификује са самом државом. Да су њему, што се позитивне стране тиче, припадала сва права и повластице које су биле и сваком другом поданику признате, то се по себи разуме; друга, негативна страна и није постојала, јер никога над собом није ни имао, сем закона.

Као лице приватнога права владалац је са својом породицом највиши сталеж у држави у колико ужива сва права привилегисаних сталежа докле га не везује ниједна од њихових дужности. То исто важи и за све чланове владалачког дома, али само у односу према осталим сталежима: владалац је стајао над њима са неком врстом јавне римске *patris familiae potestas*. Ово све не значи да се владалац није могао правним пословима обвезивати; напротив, у томе је погледу он стајао под правом и био подвргнут законима и редовним судовима, јер је то у Ср. Веку била нека врста *privatissima iuris* насупрот ондашњем приватном праву које је постало из сталешког односа, а данас би образовало приватни део јавног права. Како су у Средњем Веку права једног лица највише зависила од карактера његовог имовинског права, то су и та права код владоца варирали према разним врстама некретне својине његове; по њима су се управљала његова права на данке и работе, али и његова обавеза да поштује права и повластице нижих сопственика тих имања.

Права владоца као државног поглавара разликују се принципијелно од његових права као приватнога лица, иако се и она састоје, донекле, у данцима и работама. Он их више не тражи и не врима као господар баштине или као какав баштиник са већим баштинским правом но што би било властелинско или манастирско — као што је то био случај, на пример, са енглеским краљевима — он није имао ни титулус ни презумпцио, тако да су та његова права проистицала једино из самог његовог положаја државног поглавара, претставника државе. Та су његова права тројака: једна су против себара, друга против властеле, трећа против свих поданика без разлике. Сви слободни људи дају цару *ѿнос*, то јест

помажу му када путује; од властеле прима *соћ* а *коња* и *оружје* по смрти им као знак њихове дотадашње војне и управне власти; од свих својих поданика има права поменута у чл. 128: „Господин цар када има сина женити или крште- није, и буде му на потребу двор чинити и куће, да svak помаже, мал и велик“.

Владалац има *име* и *шишулу*. Обоје добија крунисањем, венчањем на престо и за владалачку круну, које се вршило одмах по ступању на престо. То није био избор, као рецимо у Немачкој, већ једино свечани акт којим се од стране целог сабора утврђује да је дотадашњи наследник престола престо наследио и постао владалац. О томе Стеван Дечански овако говори: од Бога даним венцем српског краљевства био сам, истога дана са сином од Бога даним краљевства ми Стеваном, за краљевство венчан руком архиепископа и свих епископа и целог сабора српског тако да се зовем Стеван од Бога благословен и од Бога просвећен краљ Урош трећи¹⁾. Изгледа да је Дечански увео тај обичај да се син, истовремено кад и отац за краља, за престолонаследника проглашује: тада се он звао млади краљ, а доцније краљ, када се Душан прогласио за цара. Почев од Стевана Првовенчаног који је владу почео као Велики Жупан, па до Душана, сви су владаоци српски били краљеви. После Уроша, а сем Лазара који је био као владалац само кнез, остали се називају деспотима. Али и сама титула, некада кратка некада дугачка, мењала се у току времена а и према приликама. Првовенчани се зове „самовладајући краљ српских и приморских земаља“²⁾. Радослав „краљ свим српским и травунским земљама“³⁾. Милутин „краљ и самовладалац свим српским и приморским земљама“⁴⁾. На натпису цркве у Бари-у пише: *Urosius rex Rassiae et Diocleae, Albaniae, Bulgariae, ac totius maritime*⁵⁾. Цар Душан је тим земљама готово стално додавао и Грчку, па у својој наредби за израду Устава овако каже: „... Стефан в Христа Бога благоверни цар всем Србљем и Грком и странам бугарским, и всему дису, Поморију, Фругији же и Араваниту, милостију и помоштију Божјеју самодржавни цар...“ Доцније, у доба опадања и померања на север, имамо „кнез Србима и Подунављу“, а у XV веку Деспот Ђурађ Бранковић назива се некада просто „Господар Србима“⁶⁾.

У прво време наследство је донекле била приватна ствар династије, тако да је владалац једноме сину, обично најстаријему, остављао престо и круну, а осталима давао велике

1) Дечанске хрисовуље, стр. 2.

2) Споменик III, стр. 35.

3) Шафарик, о. с., стр. 10.

4) Споменик III, стр. 23.

5) Гласник IX, стр. 289.

6) Многобројни примери у наведеној расправи Ст. Станковића.

области на управу, која је била много опсежнија по својој самосталности од доцнијих обласних управника. Наследство је ишло и на брата, као што је био случај са три сина Првовенчаног (четврти се покалуђерио и доцније био архиепископ Сава II). Међу претендентима могли су бити уговарани и нарочити услови, као између Драгутина и Милутина, од којих је први био доцније краљ Срема. Истовремено миропомазање сина са оцем уклонило је раније припирке око престола.

Поред престолонаследника у јавном животу игра улогу и жена владаочева, а и његова мајка. У раду сабора и оне учествују.

Брат се обично назива „господин брат“ и радије се држи подалеко од престола тиме што му се уступа на управу каква удаљена област.

Као оличење државе и као њен највиши орган, владалац врши тројаку власт: законодавну, извршну и судску, а поред тога и војну. Његова законодавна власт огледа се у самосталном издавању закона и осталих прописа такве природе, у колико то није радио заједно са сабором, чијим је радовима руковао. Пре 1354 године сам је владалац одлучивао о законитости (уставности) својих наредаба и уредаба и одлука, а тада је то другим делом Законика пренесено на саме судове. Изузетне законе, који су изузетни само зато што извесно лице, властелу или манастире, повлашћује признајући им извесна права и повластице, издавао је владалац или сам или са сабором. — Своју судску власт владалац врши као, редован судија, који се од осталих судија, односно судова разликује својом стварном и личном ограничењем надлежности. Понекада је био и виша судска инстанција. — Круг његове извршне власти био је понајшири, и, почивајући још доста на стварним моментима, и није био свакада тачно регулисан законима. Он именује све чиновнике и има право њиховог збацивања у границама закона, а и смењивања по вољи својој вероватно; он располаже државном земљом и државним приходима; закључује међународне уговоре и на страни преставља државу.

О већем делу ових владалачких атрибуција биће више говора у трећем делу, о властима.

*

Ако се на крају овог излагања запитамо, где су ти сталежи, морамо одговорити: у старој српској држави није било сталежа. А што се о њима до сада говорило, то је што демократија у туђем оку види трн, а у своме не види брвна и балване. Зар данас немамо безброј класа и сталежа, и то јасним и одређеним законским прописима регулисаних? Селјацима се не може продати извештан део земље; меница селјачка не вреди ни као обична признаница. Чиновник се не

сме (или до скоро није смео) тужити суду без одобрења министра, судија без одобрења Касационог Суда. За војнике важе специјални закони, и кривични и брачни. За свештенство такође, једни се не смеју никако женити, други по други пут. Ни кривично право ни поступак нису за све поданике исти, те су и казне различите. А шта тек да кажемо за материјалне односе између државе и њених поданика, и између разних лица и установа и поданика: једни плаћају порезу само држави, други само општини, трећи никоме, једни и држави и општини, други њима и цркви, трећи поред тога и срезу и округу, а четврти и разним другим установама.

И општи закључак близу је овоме. Оно чиме се мислило да се у старој српској држави одликују сталежи међу собом, то су били само фискални односи појединаца према држави и то практичне природе а никако теориске: новчана привреда није била још постојала, да би држава своје задатке вршила преко плаћених чиновника, да би сваки поданик могао свој део у тим државним задацима подмирити новцем. Зато су поданици непосредно учествовали у државним задацима, извршујући лично један велики део њихов, као што то данас бива делимично у кулуку, а свеопште у војној обавези. И оно што ми називамо повлашћеним сталежима, то су били једино, у ствари и суштини, територијално и по стварној надлежности подељени посредници између државе и појединаца.

4

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. ПИСАЦ КАО ПРОФЕСИЈА
Харуки Мураками
Београд: Геопетика издаваштво, 2019.
2. ПОВРАТАК ТИМОТИЈА АРЧЕРА
Филип К. Дик
Београд: Контраст издаваштво, 2019.
3. САПИЈЕНС: КРАТКА ИСТОРИЈА ЉУДСКОГ РОДА
Јувал Ноа Харари
Београд: Библионер, 2018.
4. ШНАЈДЕР: ПУТЕМ ЧАСТИ КРОЗ ЗЛО И НЕРАЗУМ: 1919–1970
Предраг Ненадић
Београд: Феникс, 2019.
5. СРБИЈА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ: ТРАГОВИ ПОТИСНУТЕ ИСТОРИЈЕ
Јован М. Деретић, Драгољуб П. Антић
Београд: Ганеша клуб, 2019.
6. СТОНЕР
Џон Вилијамс
Београд: Плато, 2016.
7. УМЕТНОСТ ПУТОВАЊА
Ивана Дукчевић
Београд: Самиздат Б92, 2019.
8. ЗВЕЗДОБРОЈЦИ 1: ПУПИН, ТЕСЛА, МИЛАНКОВИЋ
Приредила: Александра Нинковић Ташић
Београд: Агапе књига, 2018.
9. ЗВЕЗДОБРОЈЦИ 2: ЂАЈА, ЦВИЈИЋ, НИКОЛИЋ, БОШКОВИЋ
Приредила: Александра Нинковић Ташић
Београд: Агапе књига, 2019.
10. ДОРУЧАК КОД ТИФАНИЈА
Труман Капоте
Београд: РС media, 2017.
11. ПУСТОЛОВИНЕ И НЕДАЋЕ МАКРОЛА ОСМАТРАЧА
Алваро Мутис
Београд: РС media, 2017.
12. НИК КЕЈВ – СМИЛУЈ СЕ
Рајнхард Клајст
Београд: РС media, 2018.
13. КРАТКА ПОВЕСТ СЕДАМ УБИСТАВА
Марлон Џејмс
Београд: РС media, 2018.

14. ДРУГИ ГЛАСОВИ, ДРУГЕ ОДАЈЕ
Труман Капоте
Београд: РС media, 2018.
15. САБРАНЕ ПРИЧЕ
Труман Капоте
Београд: РС media, 2018.
16. ПРИРУЧНИК ЗА ЧИСТАЧИЦЕ: ОДАБРАНЕ ПРИЧЕ
Лусија Берлин
Београд: РС media, 2018.
17. 21 ЛЕКЦИЈА ЗА 21. ВЕК
Јувал Ноа Харари
Београд: Лагуна, 2019.
18. АДРЕСА: БЕОГРАДСКИ РОМАН
Драган Великић
Београд: Лагуна, 2019.
19. АНТИЧКА ФИЛОЗОФИЈА
Џулија Енас
Београд: Лагуна, 2019.
20. БЕОГРАД КРОЗ КЉУЧАОНИЦЕ 100 КУЋА
Ненад Новак Стефановић
Београд: Лагуна, 2019.
21. АМЕРИЧКИ ТАБЛОИД
Џејмс Елрој
Београд: Лагуна, 2019.
22. БЕОГРАДСКИ ТРИО
Горан Марковић
Београд: Лагуна, 2019.
23. БЕЗ ЗАКЛОНА
Барбара Кингсолвер
Београд: Лагуна, 2019.
24. БЕЖИ
Харлан Кобен
Београд: Лагуна, 2019.
25. БИТИ ЏОН ЛЕНОН: ЖИВОТ БЕЗ СПОКОЈА
Реј Коноли
Београд: Лагуна, 2019.
26. БОДА: СЛУШАЈ, СИНЕ, ОВЕ ВЕЛИКЕ РЕЧИ
Јовица Тишма
Београд: Лагуна, 2019.

27. БОГ НИЈЕ СТИДЉИВ
Олга Грјазнова
Београд: Лагуна, 2019.
28. БОГ: ЉУДСКА ИСТОРИЈА
Реза Аслан
Београд: Лагуна, 2019.
29. БОЈА БЕСКРАЈА
Лара Ђорђевић
Београд: Лагуна, 2019.
30. БРИТ-МАРИ ЈЕ БИЛА ТУ
Фредрик Бакман
Београд: Лагуна, 2019.
31. БУНКЕР ПАТКА
Мирјана Ђурђевић, Бранко Младеновић
Београд: Лагуна, 2019.
32. ЧЕТИРИ КИШЕ
Љубица Арсић
Београд: Лагуна, 2019.
33. ЦИРКУС
Јонас Карлсон
Београд: Лагуна, 2019.
34. ЧОКОЛАДНИ СНОВИ
Сузан Бишоп Криспел
Београд: Лагуна, 2019.
35. ЧОВЕК ИЗ ПЕЋИНЕ
Јен Лир Хорст
Београд: Лагуна, 2019.
36. ЦРНА РУКА
Стефан Талти
Београд: Лагуна, 2019.

PREPORUČUJEMO

1. Bora Ćosić: **POVEST O MIŠKINU: ILI KAKO RASKINUTI ZARUKE** / Beograd: LOM, 2019.

Preuzeto sa sajta: https://www.delfi.rs/knjige/145186_povest_o_miskinu_knjiga_delfi_knjizare.html

Zato što smo i mi ličnosti iz pripovesti Dostojevskog, koje ne znaju šta bi sa svojim životima, osobito ako ti životi pođu nabolje. U nesreći živeti se još i može, jer nekakav bečki projekt ostvarićemo ili ne, ali kada ovo obavljeno je, kada već imadosmo ta svoja prolazna, stanična, zapadnokolodvorska četiri dana, sada je na redu nesreća, usud koji sami biramo po crti sopstvenih minusa i okolnosti koje nam vidno idu na štetu i u očaj nas, ličnom željom, teraju neminovno. Ponekad pomislim: ako može čovek od sreće da umre, onda će se to meni desiti!

2. Jovica Aćin: **UKRADENI ROMAN** / Beograd: Laguna, 2018.

Preuzeto sa sajta: https://www.delfi.rs/knjige/129455_ukradeni_roman_knjiga_delfi_knjizare.html

Ovaj izbor žanrovski okretnih, fantastičkih i realističkih, začudnih i kritičkih priča na najbolji način sažima višedecenijsko majstorstvo Jovice Aćina u oblasti kratke proze.

3. Žoze Saramago: **POVEST O OPSADI LISABONA** / Beograd: Laguna, 2018.

Preuzeto sa sajta: https://www.lagunars/n4108_knjiga_povest_o_opsadi_lisabona_laguna.html

– Dobitnik Nobelove nagrade.

Šta se događa kad se istorijske činjenice zamene tajnama ljubavi?

Glavni junak ovog romana shvata da se podaci iz prošlosti mogu promeniti kao što se može promeniti i njegov dotad monoton samački život. Raimundo Silva, sredovečni neženja, iskusan je korektor koji godinama marljivo obavlja svoj posao, sve dok iznenada ne odluči da u jednu istorijsku hroniku koju koriguje namerno umetne reč „ne”, što menja istorijsko tumačenje oslobađanja Lisabona u XII veku, progona Mavara i osnivanja Portugalije. Uz tu svesnu „ispravku”, krstaši ne pomažu portugalskoj vojsci da osvoji Lisabon, mada su njihovo učešće i istorijska uloga u ovom prelomnom događaju portugalske istorije nesporni. Izdavač je uočio i ispravio korektorovu intervenciju i zbog njegove dobre reputacije odlučio da mu pruži još jednu priliku, ali se novoj urednici Mariji Sari ova subverzivna ideja toliko dopala da je predložila korektoru da napiše novi roman o opsadi glavnog grada Portugalije. Korektor otpočinje romansu sa urednicom istovremeno kad i novu hroniku o opsadi Lisabona. Ovaj roman u romanu poslužiće Saramagu da, s jedne strane, pokaže kako žitelje Portugalije uprkos davnašnjoj krvavoj bici između krstaša i Mavara krase kontinuitet zajedničkog života, ma koje religije bili, a s druge, da se ponovo naruga tvorcima dva sveta, hrišćanskom bogu i Alahu...

„Saramago razvija svoju omiljenu temu da je istorija oblik fikcije, selektivno preuređivanje činjenica. Pomoću romanesknog postupka toka svesti, baroknog stila, dugih rečenica i osobenog pravopisa, ova hipnotička priča je blistav vodič kroz istoriju, jezik i maštu iz pera jednog od najznačajnijih pisaca XX veka.”

Publishers Weekly

4. Fredrik Bakman: **PUT DO KUĆE SVAKOG JUTRA SVE JE DUŽI** / Beograd: Laguna, 2019.

Preuzeto sa sajta:

https://www.laguna.rs/n4307_knjiga_put_do_kuce_svakog_jutra_sve_je_duzi_laguna.html

– Mala knjiga sa velikom porukom koja će dugo ostati u srcima čitalaca.

Zar ovo nije najbolje od svih životnih doba, razmišlja jedan starac posmatrajući svog unuka, taj dečak je taman dovoljno veliki da razume kako svet funkcioniše, ali je i dalje dovoljno mlad da odbije da to prihvati.

Deda i Noa sede na klupi i razgovaraju. Ispod klupe raste zumbul, a to je cveće koje je baka gajila u svojoj bašti. Deda i Noa mogu da razgovaraju o svemu. O životnim pitanjima, kako onim najbitnijim, tako i onim usputnim. Deda pokušava da se seti kako se zaljubio u baku i kako ju je izgubio. Još uvek može da je zamisli pored sebe i plaši se onog dana kada je se više neće sećati. Deda uviđa da se svet koji poznaje sada menja. Zato želi da ostane tu na klupi sa Noom, gde je miris zumbula i dalje jak. Ali uspomene je sve teže prizvati, pa su deda i Noa sada primorani da nauče kako da urade ono najteže: da se rastanu.

Onako kako to samo on ume, Fredrik Bakman ovde daje nežan prikaz borbe starog čoveka da zadrži svoje najdraže uspomene, kao i načina na koji njegova sudbina utiče na njegove najbliže.

„Pisana sa razumevanjem i saosećanjem, ova divna priča podseća nas na to da su svakodnevene sitnice često naše najveće blago.”

fictionofile.wordpress.com

5. Ivan Ivačković: **IZMEĐU KRAJNOSTI** / Beograd: Laguna, 2019.

Preuzeto sa sajta: https://www.laguna.rs/n4476_knjiga_izmedju_krajnosti_laguna.html

Vodič kroz albume Azre i Džonija Štulića

Albumima *Azra*, *Sunčana strana ulice*, *Ravno do dna* ili *Filigranski pločnici* Branimir Džoni Štulić i Azra načinili su početak osamdesetih zlatnim dobom jugoslovenskog rokenrola. Knjiga *Između krajnosti* pošten je i objektivan pogled na Štulićevu diskografiju, kako sa Azrom, tako i samostalnu. Ivan Ivačković, jedan od naših vodećih rok kritičara, slavi Džonija kao najvećeg generacijskog pesnika i glasnogovornika, ali ne podilazi mitovima i ne pothranjuje zablude stvorene tokom njegovog holandskog egzila. Uz korisne dodatke – osvrt

na nastanak Azre i rezime o njenom značaju i trenutnoj Štulićevoj poziciji – *Između krajnosti* je nezaobilazno štivo za sve kojima su ova grupa i njen frontmen stari znanci, kao i one koji njihovu muziku tek treba da otkriju. Knjiga pisana s ljubavlju, ali znalački i nepodmitljivo. Knjiga na kakvu se dugo čekalo.

6. Bojan Jovanović: **SRPSKA KNJIGA MRTVIH** / Beograd: Dereta, 2019.

Preuzeto sa sajta: <https://dereta.rs/p/8646/Srpska-knjiga-mrtvih>

Dopunjeno izdanje

Život čoveka dostiže najveću dramatičnost i tajanstvenost upravo u graničnim tačkama života i smrti. *Srpska knjiga mrtvih* predstavlja ogromno kulturološko bogatstvo o simboličkim ritualima i tradicijama srpskog naroda vezanim za misterije rođenja i smrti. Neprestano osećanje smrti, od paganskih do hrišćanskih običaja, traži svoje objašnjenje radi shvatanja jednog novog evolucijskog obrasca kod Srba, služeći se raznim spisima koji su održavali kontinuitet ovakvog verovanja. Ovo je knjiga koja ne govori samo o kraju ovozemaljskog života, obrednoj celini umrlog, već i o mogućoj veri u nepostojanje ništavila.

Smrt je sve manje tabu tema u svetu danas. Na našim zlosrećnim prostorima ubijanja i ritualnog ubijanja, smrt nikad nije ni stigla da postane tabu tema. Smrt nas stalno izaziva i poziva, kao i knjiga Bojana Jovanovića, na hrabro suočavanje sa njome, u stvari, smrt nas, upravo na balkanskim međama podstiče da na pravoslavno-hrišćanski način negujemo *ars moriendi*.

Vladeta Jerotić

7. Milutin Milanković: **KROZ VASIONU I VEKOVE** / Beograd: Dereta, 2019.

Preuzeto sa sajta: <https://dereta.rs/p/5464/Kroz-vasionu-i-vekove>

Knjiga *Kroz vasionu i vekove* Milutina Milankovića je naučna istorija astronomije, ali i izuzetna epistolarna i putopisna proza. Širinom imaginacije i veštinom tumačenja naučnih ideja, lepotom pričanja o drevnim prilikama i lepotom jezika i stila ona daleko prevazilazi naučne bestselere XX veka, poput *Kratke povesti vremena* Stivena Hokinga, *Kosmosa* Karla Sagana, istorije vasseljene nobelovca Liona Ledermana ili *Snova o konačnoj teoriji* nobelovca Stivena Vajnberga.

Kroz vasionu i vekove je zbirka pisama koje Milanković šalje dragoj dami sa najdužeg putovanja koje se maštom može zamisliti – putovanja kroz prošlost duboku nekoliko milijardi godina i putovanja kroz beskrajni kosmos. Milankovićeva pisma su istovremeno putopis i riznica naučnih, lirski obojenih, objašnjenja; antologija porterta slavni ličnosti astronomije, matematike i filozofije, od Talesa, Pitagore, Eratostena, do Keplera, Kopernika, Ajnštajna... I zbirka literarno-istorijskih zapisa o kolevkama mudrosti, naučnih znanja i filozofije od drevne Kine, Indije, Mesopotamije, antičke Grčke i Rima, do naučnih centara novovekovne Evrope i modernog doba.

Dragan Mojović

8. Kazuo Išiguro: **NEUTEŠNI** / Beograd: Dereta, 2019.

Preuzeto sa sajta: <https://dereta.rs/p/8091/Neutesni>

Rajder je proslavljeni muzičar koji dolazi u neimenovani centralnoevropski grad kako bi održao najvažniji koncert u svom životu, a da se više ne seća kada je tačno na njega pristao i kakve ga obaveze očekuju. Iako je „najveći živi pijanista” ranije već posetio ovaj grad, ni toga ne može da se seti, ali zato svi drugi, izgleda, to vrlo dobro pamte. Zbunjeni Rajder tako biva uvučen u niz misterioznih događaja van njegove kontrole, koji mu postepeno otkrivaju fragmente mozaika uspomena na zaboravljena prijateljstva i rivalstva, stare ljubavi i rane.

U romanu *Neutešni* nobelovac Kazuo Išiguro nas vodi kroz snoliki lavirint gotovo kafkijanski opskurne psihološke priče. Centralna tema njegovog celokupnog dela – nepouzdanost ljudskog sećanja – ovde je dovedena do svojih krajnjih konsekvenci. Zajedno sa glavnim junakom, čitaoci traže izlaz iz tog lavirinta, pritom uživajući u

besprekornom stilu autora, koji se još jednom pokazuje kao veliki majstor s nepogrešivim sluhom za muziku i ritam književnog pripovedanja.

9. Karl Gustav Jung: **NIČEOV ZARATUSTRA – II TOM** / Beograd: Fedon, 2019.

Preuzeto sa sajta: <https://www.makart.rs/knjige/knjiga-niceov-zaratustra-ii-tom-karl-gustav-jung-39367>

U maju 1934. godine, u Psihološkom klubu u Cirihu, dr Jung je započeo seminar o Ničeovom delu *Tako je govorio Zaratustra*. Njegovi slušaoci – osamdesetak muškaraca i žena različitih nacionalnosti i profesija, lekara, analitičara, studenata na obuci – insistirali su da za temu uzme upravo tog autora i upravo to delo. Trenutak u kojem je seminar održan – onih pet godina između 1934. i 1939. u kojima se Jung „rvao i plesao” s tom Ničeovom zagonetnom knjigom – pokazaće se tragičnim za evropsku civilizaciju. Održan na engleskom jeziku, stenografisan i isprva prepisan isključivo za internu upotrebu, u štampanom izdanju će se pojaviti tek 1988. godine, ne gubeći pritom ništa od svoje izvorne živosti.

Kao mlad čovek koji je odrastao u okolini Bazela, Jung je bio fasciniran i potresen pričama o Ničeovoj genijalnosti, ekscentričnosti i konačnom padu u doživotnu psihozu. Četiri toma ovih seminara (od kojih je ovo samo prvi deo), otkrivaju plodove njegove mladalačke znatiželje: Ničeova dela, koja je pročitao još kao student na Univerzitetu u Bazelu, ostavila su na njega dubok utisak, nikad ne prestajući da utiču na njegovu misao. Ovde vidimo Junga – zrelog čoveka koji govori o misliocu čija su ga dela ne samo preplavila dubinom razumevanja ljudske prirode nego su bila i filozofski izvor njegovih brojnih psiholoških i metapsiholoških ideja. On uspeva da pokaže kako izuzetna knjiga *Tako je govorio Zaratustra* istovremeno osvetljava i Ničeov genije i njegove neurotične i psihotične sklonosti.

Pošto u vreme održavanja seminara niko nije ni sanjao da će beleške s njega biti objavljene, Jung je bio slobodan da zbija šale, „bez dlake na jeziku” govori o ljudima i događajima koji ga iritiraju i ljute, te bez zazora komentariše politička, ekonomska i društvena dešavanja svoga doba.

10. Sem Šepard: **ONAJ IZNUTRA** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2019.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4618>

Pripovest Sema Šeparda visokog emotivnog naboja, prepuna uspomena, počinje prizorom čoveka koji se nalazi u svojoj kući, u zoru, okružen jasikama i kliktavim smehom kojota, dok u tišini savladava razdaljinu između sadašnjosti i prošlosti. Sve više obuzet uspomenama, vidi sebe u prikolici na filmskom setu gde ga iz ogledala uokvirenog sijalicama posmatra lice kakvo je imao u mladosti. U snovima i u vizijama vidi svog pokojnog oca, vidi i Ameriku svog detinjstva koje više nema, a ono što ga najviše proganja jeste prizor mlade devojkice njegovog oca s kojom je i on bio u vezi, što pokreće mehanizam tragedije koja u njemu ostaje zauvek. Njegova složena nutrina dopire do nas kroz prizore planina i pustinja kroz koje se vozi, dok putuje zemljom, nošen džezom, benzedrinom, rokenrolom, i nemirom rođenim iz izgnanstva. Ritmovi pozorišta, jezik poezije, i sumorni humor, prepliću se u ovoj fascinantnoj meditaciji o prirodi iskustva, u isto vreme slavljeničkog, nadnaravnog, gorkog i nezaboravnog.

„Stvarnost je precenjena. (...) *Onaj iznutra* je atlas od sakupljenog materijala, obeležen otiscima čizama čoveka koji otvorenih očiju instinktivno luta po predelima nezemaljskih puteva.”

Peti Smit, Iz Predgovora

5

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД СЕПТЕМБАР–ОКТОБАР 2020. ГОДИНЕ**

1. ПОРОДИЦА
Марио Пузо
Београд: Лагуна, 2000.
2. ИЗЛЕТ НА СВЕТИОНИК
Вирџинија Вулф
Београд: Просвета, 1955.
3. БУДУЋНОСТ
Димитриј Глуховски
Београд: Дерета, 2019.
4. ЧЕКАЈУЋИ ГОДОА
Самјуел Бекет
Београд: Завод за уџбенике, 2013.
5. ДОГМА И УТОПИЈА ДИМИТРИЈА МИТРИНОВИЋА
Предраг Палавестра
Београд, Завод за уџбенике, 1981.
6. ЈЕДНА НИТ
Трејси Шевалије
Београд: Лагуна, 2019.
7. БЕЗДНО
Светлана Велмар Јанковић
Београд: Време књиге, 1995.
8. ХОЋУ ДА МИ СЕ НЕШТО ЛЕПО ДЕСИ ОДМАХ
Марко Видојковић
Београд: Самиздат, 2010.
9. НОЖ: РОМАН О ХАРИЈУ ХУЛЕУ
Ју Несбе
Београд: Лагуна, 2019.
10. ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ
Иван Панић
Београд: Чигоја штампа, 2019.